

SPRAAKWATER

KADERRICHTLIJN WATER - EEN DIKKE ONVOLDOENDE

Wytze Schuurmans*

■ De afspraak met Europa, vastgelegd in de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW), is dat de waterkwaliteitsdoelen in 2027 moeten worden gehaald. In maart kopte Trouw dat het Nederlands oppervlaktewater een dikke onvoldoende scoort. Ook vanuit Brussel wordt Nederland aangespoord meer te doen om de waterkwaliteit te verbeteren.

Voor veel mensen was het luiden van de alarmbel door Natuur & Milieu over de slechte kwaliteit van het Nederlandse oppervlaktewater een verrassing. Regelmatig verschijnen er immers berichten dat het juist beter gaat met de waterkwaliteit. “In grote delen van het land is

inmiddels een behoorlijk gezonde waterkwaliteit” aldus de Unie van Waterschappen.^[1] Ook het alarmerende nieuws over de achteruitgang van de biodiversiteit (IPBES) past in het beeld dat Natuur & Milieu schetst.^[2] Dat roept de vraag op hoe het er nu werkelijk voor staat.

Afbeelding1: Sloten, het meest voorkomende watertype in Nederland

Foto: Waternet

* **Wytze Schuurmans** namens Community de Waag. Community de Waag is een genootschap van zo'n twintig waterprofessionals van waterschappen, gemeenten en adviesbureaus.

Wisselend beeld

Een eenduidige vaststelling of de waterkwaliteit in Nederland beter of slechter is geworden, is niet te geven. Met sommige wateren gaat het beter en met andere slechter. Ook komt het voor dat de chemische kwaliteit verbetert, maar dat dit niet nog leidt tot betere biologische omstandigheden en dus een hogere biodiversiteit.

Beter gaat het bijvoorbeeld in de rivieren. Dat komt doordat er minder vuilwater wordt geloosd en door de natuurontwikkeling in de uiterwaarden. Ook gaat het beter met veel beken en vennen.^[3] Dit is mede het gevolg van de verbeterde luchtkwaliteit, minder atmosferische depositie en minder zure regen. Tegenvaller was de langdurige droogte in 2018 waardoor veel beken en vennen droogvielen en de biologische toestand weer achteruit is gegaan. Dat het beter met deze wateren gaat, wil echter nog niet zeggen dat ze in een goede toestand verkeren.

Slechter gaat het met de sloten, het meest voorkomende zoetwatertype in Nederland.^{[3],[4],[5]} Zowel chemisch als biologisch gaat het niet beter of zelfs achteruit. Ook gaat het slechter met veel laagveenplassen die gevoed worden door kwel.^[6] Door grondwateronttrekkingen en minder grondwateraanvoer, is de kwel afgenomen en zijn de bijzondere soorten, die van kwelwater afhankelijk zijn, op grote schaal verdwenen.

Ook in stedelijk gebied is het niet goed gesteld met de waterkwaliteit en de biodiversiteit. Harde oevers, een overmaat aan rottende bladeren op de bodem, foutieve aansluitingen op het hemelwaterriool en riooloverstorten vormen de belangrijkste oorzaken voor de achterblijvende kwaliteit. Daarnaast vormen volkstuincomplexen met ongerioleerde lozingen en slecht onderhouden septic tanks, een belasting voor het oppervlaktewater in stedelijk gebied.

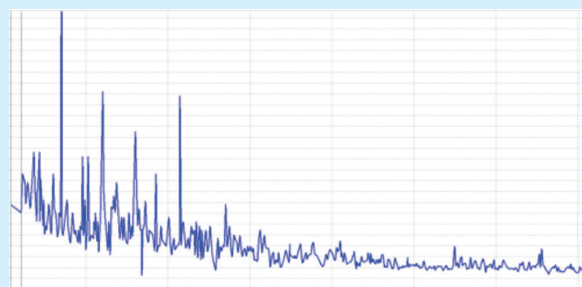
Oorzaken waterkwaliteit

Een belangrijke oorzaak voor de verbeteringen van de waterkwaliteit die wel zichtbaar zijn, komt op het conto van de industrie, waar lozingen zijn gesaneerd. Daarnaast is het zuiveringsrendement van

METEN IS WETEN

De in dit artikel geschetste trends komen terug in de metingen. De verbetering van de waterkwaliteit in de rivieren is duidelijk te zien in de meetgegevens.^[7] Zo is het fosfaatgehalte in de Vecht sinds 1980 drastisch gereduceerd van 2 naar 0,25 mg P/l. Maar in de poldersloten is deze verbetering niet zichtbaar en worden veel hogere fosfaatgehalten gemeten. Vroeger was het inlaatwater uit de boezem slecht voor de sloten, maar nu is dat andersom. Polderwater dat op de boezem wordt uitgemalen, geeft juist een verslechtering van de waterkwaliteit wat betreft fosfaat, zie onderstaande grafieken.

Waterkwaliteit in de Vecht bij Utrecht, in mg P/l

2 mg P/l

0,25 mg P/l

1980 <-----> 2015

Waterkwaliteit in de Bovenkerkerpolder, in mg P/l

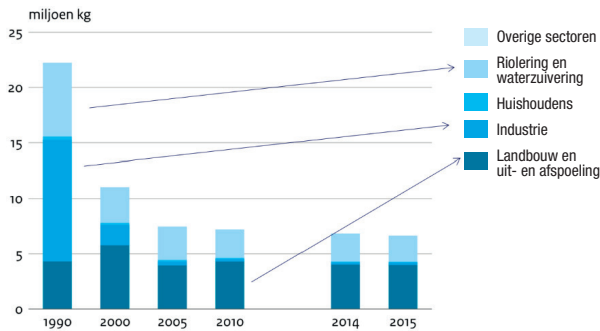

0,6 mg P/l

0,5 mg P/l

1980 <-----> 2017

de afvalwaterzuiveringsinstallaties verhoogd en zijn rioleringsstelsels verbeterd. Dit alles is bewerkstelligd vanuit de Waterwet (waarin de voormalige Wet Verontreiniging Oppervlaktewateren is opgegaan). De industrie en de afvalwaterzuiveringen lozen voornamelijk op de grote stromende wateren, vandaar dat we hier de grootste verbetering zien. Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) heeft dit duidelijk inzichtelijk gemaakt, zie bovenstaande afbeelding.

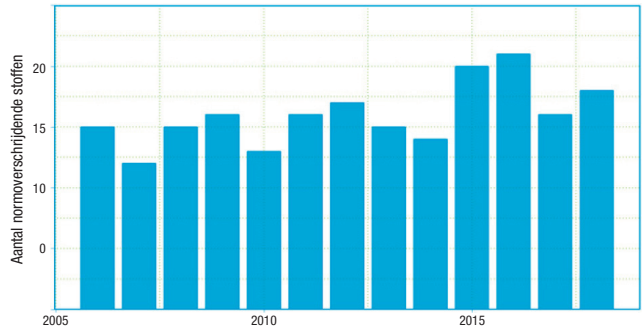

Afbeelding 4: Reductie van de belasting van het oppervlaktewater met fosfaat (P) (Bron: Emissieregistratie/CBS)

Bij de landbouw is geen afname van de belasting zichtbaar. Meststoffen en bestrijdingsmiddelen (gewasbeschermingsmiddelen, volgens de sector) leggen een zware druk op het aquatisch milieu. Tussen 2012 en 2016 is het landelijk gebruik van bestrijdingsmiddelen slechts licht gedaald.^[8] Dit verklaart mede waarom het met de waterkwaliteit in de sloten niet beter gaat.

Oorzaken biodiversiteit

Naast chemische factoren vormen inrichting en onderhoud

Afbeelding 5: Het aantal normoverschrijdende bestrijdingsmiddelen in het gebied van Schieland en Krimpenerwaard is niet afgenomen in de periode 2006-2018 (Bron: Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard).

de belangrijkste factoren die de biologische waterkwaliteit (de biodiversiteit) bepalen. Natuurvriendelijke oevers van sloten zorgen voor een goede leefomgeving voor oeverplanten, vissen, amfibieën en waterinsecten. Veel sloten in intensieve landbouwgebieden hebben echter steile oevers.

Afbeelding 6: Natuurlijke oever (links) vormt een leefomgeving voor oeverplanten, vissen, amfibieën en waterinsecten. De steile oever rechts biedt weinig ruimte voor natuur.

Foto Watermet

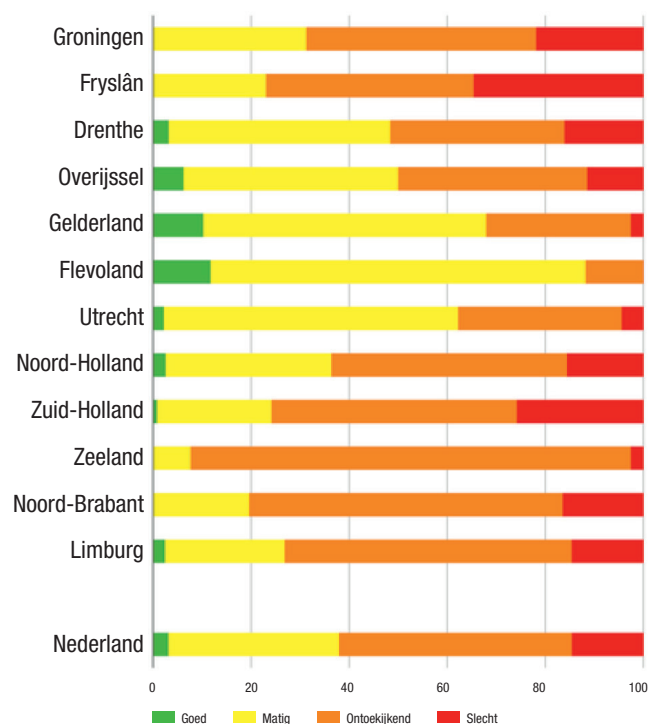
Foto Watermet

Afbeelding 7: Een dikke laag bagger in de sloot is slecht voor de waterkwaliteit en biodiversiteit

Een ander probleem is de dikke laag bagger die veel sloten in West-Nederland ondiep maakt. Hierdoor warmt het water snel op. Baggerlagen zijn sowieso al voedselrijk en zuurstofarm, opwarming zorgt nog eens voor extra toename van voedingsstoffen en een daling van het zuurstofgehalte. Bovendien wortelen de meeste waterplanten slecht in de bagger.

Conclusie

De doelen van de KRW gelden zowel voor chemische waterkwaliteit als voor de biodiversiteit in de grotere wateren (de waterlichamen). Voor het verbeteren van de waterkwaliteit richten waterschappen zich voornamelijk op de waterlichamen, omdat hiervoor een rapportageplicht geldt. Uit de laatste rapportage naar Brussel blijkt dat minder dan vijf procent van de waterlichamen goed scoort en meer dan de helft ontoereikend tot slecht. De toestand van de kleine wateren in Nederland (de sloten en stedelijke watergangen) is in deze rapportage niet meegenomen. Geconcludeerd kan worden dat, ondanks dat het in bepaalde watertypen beter gaat, de waterkwaliteit en de biodiversiteit er slecht voor staan en dat er veel moet gebeuren om dit te verbeteren.

Afbeelding 8: Biologische waterkwaliteit in Nederland, 2015 (Bron IHW)

Te ambitieuze doelen?

De indirecte lozingen van meststoffen en bestrijdingsmiddelen vanuit de intensieve landbouw vormen het belangrijkste probleem. Brussel heeft Nederland in februari dit jaar dan ook gevraagd extra maatregelen te nemen, met name in de landbouw. Andere instanties waaronder de (inmiddels opgeheven) Adviescommissie Water gaven eerder ook dat advies.^[9] De KRW legt Nederland geen strenge eisen op, maar houdt ons aan de doelen die we zelf hebben opgesteld. Nu het herstel uitblijft wordt de vraag of de doelen niet te hoog gegrepen zijn, steeds vaker gesteld. Maar, zolang de échte maatregelen uitblijven, komt deze vraag feitelijk nog te vroeg.

Verschillende verantwoordelijkheden

Alle overheden staan aan de lat om met gerichte maatregelen te komen. Het Rijk zal de wetgeving rondom mest en bestrijdingsmiddelen echt moeten afstemmen op de chemische waterkwaliteit. Provincies moeten hun rol als regisseur en hoeder van het landschap serieus oppakken en boeren verleiden om oevers langs sloten natuurvriendelijk in te richten en te beheren. Waterschappen moeten een diepteschouw instellen en handhaven dat overtollige bagger tijdig uit de sloten wordt verwijderd. De gemeenten ten slotte, moeten de foutieve rioolaansluitingen aanpakken en bij de inrichting en het onderhoud van stadswateren meer rekening houden met de biodiversiteit in het water.

Rijkswaterstaat en de waterschappen weten het beste hoe de waterkwaliteit er in Nederland voor staat. Zij zijn ook verantwoordelijk voor de waterkwaliteit, maar hebben niet altijd het mandaat om maatregelen bij anderen af te dwingen. Wel kunnen ze dit onderwerp beter op de agenda van andere overheden zetten en de regie nemen.

Bronnen

- [1] <https://www.uvw.nl/eu-doet-aanbevelingen-voor-stroomgebiedbeheerplannen-krw>
- [2] <https://www.iucn.nl/updates/ipbes-rapport-1-miljoen-plant-en-diersoorten-met-uitsterven-bedreigd>
- [3] <https://www.clo.nl/indicatoren/nl1441-natuurkwaliteit-waterplanten>
- [4] <https://www.ivn.nl/slootjesdagen-2019/nieuws/cijfer-waterkwaliteit-nederlandse-slootjes-gedaald>
- [5] <https://www.natuurenmilieu.nl/wp-content/uploads/2019/03/Onderzoeksrapport-Waterkwaliteit-en-biodive>
- [6] <https://www.landschap.nl/wp-content/uploads/2018-2DEFvanvliet1p80-81.pdf>
- [7] Gegevens Waternet
- [8] <https://www.clo.nl/indicatoren/nl0006-gebruik-gewasbeschermingsmiddelen-in-land--en-tuinbouw-per-gewas>
- [9] <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/blg-766395.pdf>

